

YEREL YÖNETİMLERİN SOSYAL İÇERME FAALİYETLERİNİN GÖÇMENLERİN TOPLUMSAL UYUMUNA ETKİSİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ ¹

Nihal Batuk ²

Yusuf Adıgüzel ³

Öz

Göç bir çok bilimsel disiplinin ilgi alanına giren çok boyutlu bir olgu olup, içerisinde çok sayıda alt konuyu barındırmaktadır. Bu çalışmanın odağını da göçün sosyal uyum boyutu oluşturmaktadır. Yaşadığımız yoğun göç dalgaları ve göç ülkesi olma sürecinde sosyal uyum, üzerinde durulması gereken oldukça önemli bir konudur. Kitlesel ve bireysel göçleri yoğun olarak yaşadığımız bu dönemde, toplumsal ve kültürel uyum zorunlu bir gündem maddesidir. Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla, geçmişten bugüne birçok göç hareketine ev sahipliği yapmıştır. Bir transit geçiş ülkesi olarak görülen ülke son yıllarda bir hedef ülke olma özelliğine de sahip olmuştur. Pek çok ülkeden göçmenler, Türkiye'ye yeni bir hayat kurmak amacıyla gelmektedir. Her geçen gün artan göçmen yoğunluğu, toplumsal uyum konusunda sosyal içerme politikalarının önemini daha da arttırmaktadır. Bu nedenle de yerelde halk ile birebir temas halinde ve halkın yakın muhatabı olan yerel yönetimlere duyulan ihtiyaç daha fark edilir hale gelmektedir. Uzun vadede sonuçlarını daha net göreceğimiz sosyal uyum sürecine, yerinde müdahale edebilmek ve süreci yönetebilmek gerekmektedir. Sosyal uyum konusunda yapılmış pekçok çalışma göçmenler açısından konuyu ele almıştır. Bu kapsamda çalışma Türkiye'de en çok göçmenin yaşadığı şehir olan İstanbul'da, sosyal uyum alanında konunun ana aktörlerinden biri olan yerel yönetimlerin bakış açısını, yürüttükleri faaliyetleri ve konuya ilgilerini ortaya koymayı amaçlaması bakımından diğer çalışmadan farklılaşmaktadır. Araştırma bulgularına göre yerel yönetimler açısından göçmenlerin en önemli sorunlarının, kayıt dışılık, temel eğitimden yoksunluk, dil yetersizliği, sağlık hizmetlerine erişim, barınma, istihdama erişim, sosyal dışlanma, kültürel farklılık ve kamu kurumları ile iletişim sorunu olduğu saptanmıştır. Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik finansal kaynak ve yasal dayanak eksikliği nedeniyle birbirinden kopuk kısa vadeli projeler yürüttükleri, sosyal uyum ve içermeye yönelik çalışmaların yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, İstanbul, Göçmen, Sosyal İçerme, Uyum, Toplumsal Kabul

¹ Bu makale, Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi, SBE Sosyoloji Anabilim Dalı, Kent Çalışmaları Bilim Dalında, Nihal Batuk'un 2020 yılında kabul edilen "Yerel Yönetimlerin Göçmenlerin Sosyal Uyumuna Yönelik Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² nihal.dgdl@gmail.com, ORCID : 0000-0001-8758-8764

³ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, yusufadiguzel@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8400-1099

Başvuru Tarihi: 10 Ekim 2022

Kabul Tarihi: 30 Aralık 2022

Copyright © 2020 • International Refugee Rights Association • <http://mejrs.com> ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Güz 2022 • 7(2) • 51-79

THE EFFECT OF SOCIAL INCLUSION ACTIVITIES OF LOCAL GOVERNMENTS ON THE SOCIAL INTEGRATION OF MIGRANTS: THE CASE OF ISTANBUL ⁴

Nihal Batuk ⁵

Yusuf Adıgüzel ⁶

ABSTRACT

Migration is a multidimensional phenomenon that is of interest to many scientific disciplines. However, the focus of this study is on the social cohesion dimension of migration. Social cohesion is a very important issue that needs to be emphasized in the process of massive migration waves and becoming an immigration country. In this period when experience mass and individual migrations are experienced, social and cultural cohesion is a compulsory item on our agenda. Turkey, due to its location, has hosted many migration movements from past to present. Seen as a transit country, the country has also become a destination country in recent years. Immigrants from many countries come to Turkey⁶ to start a new life. Social inclusion policies have a very important place in social cohesion. Local governments, as institutions that have one-to-one contact with the local people, are the relevant interlocutors for the issue. It is necessary to be able to intervene on the spot and manage the process of social cohesion, the results of which remain to be seen more clearly in the long term. Many studies on social cohesion have addressed the issue in terms of migrants. This study aims to reveal the perspective, activities and interests of local governments, one of the main actors of the subject in the field of social cohesion, in Istanbul, where the most immigrants live in Turkey. According to the research findings, it has been found the most important problems for local governments about migrants are being unregistered, lack of basic education, language barrier, access to health services, housing, access to employment, social exclusion, cultural difference and communication problems with public institutions. It is understood that local governments carry out disconnected short-term projects for migrants due to lack of financial resources and legal basis, and that efforts for social cohesion and inclusion are insufficient.

Keywords: Local Governments, Istanbul, Migrant, Social Inclusion, Harmonization, Social Acceptance

⁴ Bu makale, Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel danışmanlığında, İstanbul Üniversitesi, SBE Sosyoloji Anabilim Dalı, Kent Çalışmaları Bilim Dalında, Nihal Batuk'un 2020 yılında kabul edilen "Yerel Yönetimlerin Göçmenlerin Sosyal Uyumuna Yönelik Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

⁵ nihal.dgdl@gmail.com, ORCID : 0000-0001-8758-8764

⁶ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi, yusufadiguzel@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8400-1099

Received: 10 October 2022
Accepted: 30 December 2022

Copyright © 2020 • Uluslararası Mülteci Hakları Derneği • <http://mejrs.com>
ISSN 2149-4398 • eISSN 2458-8962
Autumn 2022 • 7(2) • 51-79

Giriş

Modern dünyada insanların gereksinimleri, ulaşım imkanları, çalışma alanları değişmiş ve bu durum dünya üzerindeki insan hareketliliğini artmıştır. Uluslararası göçmenlerin sayısı 2000 yılında 173 milyon iken 2010'da 221 milyona, 2020 yılı sonunda ise 281 milyona ulaşmıştır (IOM, 2021, s.23). Bunun sonucunda çok ulusluluk, çok kültürlülük kavramları gündeme gelmiş ve buna bağlı olarak da toplumların tek kimlikli, tek dilli, tek kültürlü yapıları değişmeye başlamıştır. Çeşitli kültürden insanı barındıran bu toplumlar, birlikte uyum içinde yaşamının yollarını aramaktadır. Bu arayış sürecinde göçmen ve ev sahibi toplumlar arasındaki ilişkiler ülkelerin uyguladığı politikalara göre sosyal içermekten sosyal dışlanmaya, asimilasyondan çok kültürlülüğe çok geniş alanda ele alınabilir. Ancak ülkenin göçmen politikası ne olursa olsun, göçmenin yeni bir topluma dahil olmasıyla kültürleşme adı verilen bir değişim süreci başlamış olur (Berry, 2013; Saygın ve Hasta, 2018, s.313).

Son yıllarda dünyada yükselen aşırı sağ ve ırkçılık göçmenlerin günlük hayatını ve sosyal uyumunu zorlaştırmaktadır. Şehirlerde artan mülteci sayısı, ev sahibi toplumun ulusal ve yerel hizmetlere erişimini olumsuz etkilemekte, yerel yönetimlerin kapasiteleri üzerinde olumsuz bir baskı oluşturmaktadır. Bu durum kentlerdeki mültecilerin ayırım, taciz ve yabancı düşmanlığı gibi ırkçı saldırılarının hedefi olmasına neden olabilmektedir (Woods ve Kayalı, 2017, s.5). Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere, batılı ülkelerin göçmen kabul prosedürlerini zorlaştırdığı ve mevcut göçmenlere karşı olumsuz tutumların arttığı ve bu uygulamaların entegrasyon politikası indekslerine de yansıdığı görülmektedir (MIPEX, 2020). Bu toplumsal gerçekliğin bir yansıması olarak da uluslararası göç araştırmalarının ilgisi uyumdan çok dışlanma kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dışlanma kavramının popülerliği, göçmen karşıtı saldırıların artması devletlerin giderek kötüleşen, uluslararası hukuk ve insan haklarına uymayan göç uygulamaları gibi pek çok sebebe bağlanabilir (Baştürk, 2010, s.516). Toplumsal uyum mekanizmalarına dahil olamama ve bir bunaltıma terk edilme ihtimali, bir göçmeni bekleyen en kötü sonuçlardan biridir. Ancak ilk kuşaktan sonraki kuşaklarda toplumsal uyumun sağlanması beklenmektedir.

Kanada, ABD ve AB ülkelerinin göç ve uyum politikalarını sekiz ana maddede inceleyen Göç ve Entegrasyon Politikaları İndeksi (MIPEX-100) araştırmasına göre Türkiye göçmen entegrasyonu konusunda son yıllarda önemli bir gelişme kaydetmiştir. 2010 yılında 100 puan üzerinden sadece 22 puanı bulunurken, 2014 yılına kadar sadece 2 puanlık bir artış sağlamıştır. GİGM1 faaliyete geçtiği 2014 yılından sonraki 5 yılda 17 puanlık bir artış sağlayarak, en düşük entegrasyon politikasına sahip 10 ülke arasında olmaktan çıkmıştır. İstihdama katılım, siyasi uyum, sağlık, aile birliği, kalıcı barınma, eğitim, ayrımcılık ve vatandaşlık olmak üzere 8 kategoriden

1 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Müdürlüğün statüsü Başkanlık olarak değiştirilerek adı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) olmuştur.

oluşan indekse göre Türkiye (2019 yılı sonu verilerine göre) 43 puana sahipken, en yüksek puanları sağlık (69) ve aile birliğinin korunması (53) maddesinden, en düşük puanları ise siyasi katılım (5) ve istihdama katılımdan (22) almıştır (MIPEX, 2020). Burada değerlendirmeye katılan pek çok ülkeden farklı olarak Türkiye'nin açık kapı politikasıyla göçmen kabul ettiği göz önünde bulundurulmalıdır. Suriyeliler için uygulanan açık kapı politikası, Türkiye'yi ülkeye gelecek göçmen sayısı, profili ve ne kadar süre ülkede kalacakları gibi entegrasyon için temel belirleyicilerini göz ardı etmek durumunda bırakmıştır. Merkezi ve yerel yönetimlerin mültecilerle ilgili sahip olduğu bilginin niteliği, mülteciler ve hizmet verecek taraflar için kaliteli bir iletişim ve süreç yönetimine katkı sunacaktır (Woods ve Kayalı, 2017, s.4). Pek çok araştırmacı, Türkiye'de göçmenlere karşı toplumsal kabul seviyesinin yüksek olduğunu kabul etmekle birlikte, önemli olan noktanın kabulün sürdürülebilirlik düzeyi olduğunu belirtmektedirler (Akıncı, 2015, s.65, Erdoğan 2015, s.78). Nitekim Suriyeli göçmenlerin Türkiye'de kalma süreleri uzadıkça, göçmenlere yönelik algı da değişmektedir (Erdoğan, 2020).

Kentler, sadece fiziki alanlar değil, bu alanda yaşayan kentli nüfusla birlikte düşünülmesi gereken organik ve kültürel varlıklardır. İnsanların yaşattığı kültür, onlar için bir atmosfer gibidir ve toplumu kuşatan, birlikteliğini destekleyen bir yapıdır. Göçlerin kent yönetimi üzerindeki etkileri ve uygulanması gereken politikalar üzerine 2017 yılında Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından Şehircilik Şurası düzenlenmiştir. Bu şurada göçün kentlere etkisiyle ilgili olarak kısa ve uzun vadeli kentsel politikalar geliştirmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Temel politika önerileri şu şekilde sıralanmıştır: göç verilerinin toplanması ve değerlendirmesi, sosyal uyumun sağlanması, kurumsal örgütlenme ve iş birliği ile şehir planlama alanında yapılacak çalışmalar. Politika önerileri doğrultusunda; "Türkiye Belediyeler Birliği'nin yerel yönetimler arası iş birliğini güçlendirecek bir yapı oluşturması, mahalle ölçeğinde sosyal projeler yapılması, kurumsal kapasitenin geliştirilmesi, belediyelerde 'Göç ve Uyum Birimleri'nin kurulması ve mülteciler için barınma alanlarının oluşturulması" önerileri geliştirilmiştir (Yanar ve Erkut, 2020, s.197).

Kültürel alanın yerel ile olan doğal bağlarından dolayı bu atmosferi tesis etmek ve korumakta yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Sosyal uyum konusunda yapılmış pek çok çalışmada doğrudan göçmenler ile görüşmeler yapılmış, konu göçmen nüfusun bakış açısından yansıtılmıştır. Bu çalışma Türkiye'de en çok göçmenin yaşadığı şehir olan İstanbul'da, göçmen uyumu alanında konunun ana aktörlerinden biri olan yerel yönetimlerin, sosyal içirme faaliyetlerini, konuya bakış açıları ve ilgilerini ortaya koymaktadır.

Göçün sosyal boyutu, göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumun bireyleri ve kurumlarıyla ilişkilerinin düzenlenmesi ve birlikte bir gelecek kurabilmelerini kapsar (Adıgüzel, 2019). Yerel yönetimlerin göçmenlerle etkileşimi bu bağlamda önem arz etmektedir. Bölgelerindeki nüfusu ve ihtiyaçları bilmek, hizmet ve politikaların

planlanması açısından son derece önemlidir. Her ne kadar devlet politikaları, yerel politikaların yapılandırılmasında başat rol oynasa da, göçmenlerin toplumsal uyumlarının sağlanması için göçmenlerle doğrudan çalışma fırsatına sahip olan yerel yönetimler konunun ana muhataplarıdır.

Bu araştırmanın amacı yerel yönetimlerin, ilçe sınırlarında yaşamakta olan göçmenlerin sosyal uyumlarına yönelik sosyal içerme faaliyetlerini tespit ve analiz etmektedir. Çalışmada yerel yönetim faaliyetleri, sosyal uyum, sosyal içerme, toplumsal kabul kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. Bu amaca uygun olarak, yerel yönetim faaliyetlerinin hangi alanlarda yoğunlaştığı, sosyal uyuma yönelik çalışmaların niteliği ve kapsamı sorgulanmıştır. Çalışmada, yerel yönetimlerin destek aldıkları ve iş birliği yaptıkları kurum ve kuruluşlar ortaya konulmuştur. Yerel yönetim faaliyetlerinin kapsamı ve yeterliliği konusundaki fikirler, yeterli görülüyorsa sebepleri, yasal ve altyapısal zeminler tartışılmıştır. Bu çalışma ile yerel yönetimlerin sundukları hizmetleri analiz etmek, bu alanda örnek uygulamaların yaygınlaştırılmasını sağlamak, sosyal uyum konusunda karşılaşılan sorun alanlarını ortaya koymak, konuya akademik çalışmalar yardımıyla dikkat çekmek, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde ilerleyen dönemde ciddi problemlere yol açma potansiyeli ve toplumsal uyum konusunda sürdürülebilirliği olan makul çözümler üretilmesine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Sosyal İçerme Engeli Olarak Sosyal Dışlanma

Sosyal içerme, sosyal dışlanmaya maruz kalan birey veya grupların toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla, ekonomik ve sosyal hayatta yer almalarının önündeki engelleri ortadan kaldırılarak, hayat standartlarının içinde yaşadıkları toplum tarafından kabul edilebilir bir düzeye getirilmesidir (DPT, 2007, s.42). Sosyal içerme tanımı incelendiğinde, genel olarak dezavantajlı grupların kültürel, ekonomik, sosyal yaşama aktif katılımını sağlayacak ve teşvik edecek, bu alandaki sorunların çözümünü içeren politikaları ve mevzuat değişikliklerini içerdiği görülmektedir. Sosyal içerme, toplumsal bütünleşme ve sürdürülebilir ekonomik başarı için temel unsurlardan biridir ve ülkelerin sosyal, kültürel ve ekonomik uyumu ve gelişiminde önemli rol oynamaktadır (Öcal, 2018, s.133). Çoğulcu demokratik bir yönetim anlayışı, yurttaşların her tür imkana etkin erişimi için uygun koşulları oluşturmalıdır. Temelinde sosyal içerme ve kapsayıcılık olan bir yönetim modeli tüm toplum için fayda üretme potansiyeline sahiptir. Avrupa Komisyonu sosyal içerme kavramını yoksulluk ve diğer tüm sebeplerden ötürü sosyal dışlanma riski taşıyan grupların, fırsat eşitliğine, ekonomik, kültürel, sosyal hayata aktif katılım olanaklarına ve bunlar için gerekli kaynaklara ulaşımını sağlayan bir süreç olarak tanımlar (Öcal, 2018, s. 133). Ayrıca söz konusu süreçler bireylerin, hayatlarını etkileyen konularda, temel haklar ile ilgili durumlarda, karar alma mekanizmalarına katılımını artırmayı hedeflemektedir. Sosyal dışlanma kavramı hem sosyo politik alana, maddi zenginlik ve refaha, hem de temel toplumsal kurumlara erişimde eksikliği

ifade etmektedir. Toplum ve birey arasındaki ilişkinin kalitesini işaret eden dışlanma kavramı, dışlanan kişi ya da grubun, demokratik yönetim imkanından, hayat boyu öğrenme olanaklarından, gelişim fırsatlarından eksik kalması ve toplumsal hayatın dışına itilmesini kapsayan bir kavramdır (Köylü, 2018, s. 6).

1980'lerden sonra sosyal dışlanma kavramı küresel bir kavram olmuştur (Tartaroğlu, 2010, s.8). İnsanlar yoksul bir dönem geçirdiklerinde, sosyal, ekonomik vb. alanda pek çok fırsattan mahrum kalırlar. Fırsatlardan yoksun kalmak onların bu durumunun tekrarlanmasına, tekrar yoksulluğa düşmelerine ve yoksulluk döngüsüne dönüşmektedir. Bu durum kapitalist düzenin getirdiği dağıtımdaki eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Sosyal dışlanma kavramı ilk olarak Fransa'da 1970'lerde önemli sosyal ve ekonomik gelişmelere paralel olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal dışlanma kavramı küreselleşen dünyada, vatandaşlık hakları bağlamında gündeme getirilmiş, 1990'lı yıllardan sonra refah devletinin gerilemesiyle birlikte, AB'de temel sosyal politika gündemlerinden biri olmuştur. Bu yıllarda AB'de artan işsizlik oranları karşısında devletler önlem almak zorunda kalmış ve sosyal dışlanmayla mücadele amaçlı sosyal içerme politikaları geliştirilmeye başlanmıştır (Tartaroğlu, 2010, s. 6). Eğitimden sağlığa, siyasi katılımdan istihdama pek çok kamusal ve özel alanda karşımıza çıkan sosyal dışlanma, katılım için gerekli fırsatlara ve mevcut sosyal yapıya dahil olamamayı, sosyal ilişkilerde adaletsizlik içeren bir durumu ifade eder. Bu olguyla mücadele etmede dışlanmış kişi ya da grupların önce tanınması, eşit ilişkiler kurmalarında gerekli olanakların sağlanması, eşitlik ve vatandaşlıkları için gerekli imkanların sunulması önemli adımlar olacaktır (Sapançalı, 2005, s. 80).

Sosyal İçerme

Sosyal içerme kavramı bazı grup ve kişilerin sosyalizasyonuna yönelik gerçekleştirilen sosyal politikaları ifade etmektedir. Sosyal içerme olgusu sosyal haklar, yapabilirlik, eşit vatandaşlık haklarına ulaşım ve yoksullukla mücadele gibi alanlarda, fırsat eşitliği için temel unsurdur. Bu kapsamda sosyal politika kavramının nihai hedeflerinden biri sosyal içermeyi sağlamaktır (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 74). Kavramın ilişkisel bir süreç ve stratejik politika alanı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kavramın içeriği refah devleti, hak, eşitsizlik anlayışına göre farklılaşabilmektedir (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 78). Wacquant, küresel dünyada, sosyal koruma sistemleri içinde, göçmenlerin ve azınlıkların uyumuna yönelik kamu politikalarının anlamını yitirdiğini belirtmektedir. Çünkü göçmenlerin dahil edilmeye çalışıldığı sosyal ilişkiler sistemi, kapsayıcılığını ve yeterliliğini kaybetmiştir. Kendi içinde kapsayıcı olmayan bir sistemde sosyal uyum bir problem olarak görülmemelidir. Burada çözüm etnik kaynaklı önyargıların kırılması, kültürel farklılıkların bir zenginlik olarak görüldüğü toplumsal düzenin oluşmasıdır. Göçmenlerin toplumsal kabulünün bir kimlik sorunu olmaktan çok, bu grupların toplumsal ve ekonomik uyumlarının ihmal edilmiş olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Wacquant, 1996, s. 130; Baştürk, 2010, s. 530).

Mevcut sosyal politika tartışmalarına hâkim olan iki karşıt yaklaşımdan ilki, kişi ve grupların topluma katılmasının tek yolunun istihdam sağlaması ve ücretli bir işte çalışmak olarak görmektedir. Diğer yaklaşım ise kişinin toplumsal hayata katılımının insani ve sosyal bir anlam taşıdığını, bu katılımın gerçekleşmesi için politik bir girişim ve siyasal bir hareketin gerektiğini iddia eder. Ayrıca bu görüş, kişi ya da grupların istihdama katılmalarının topluma katılım için gerekli olduğunu, ancak sözünü ettiği sosyal anlamın alt basamaklarından biri olduğunu ve tek başına yeterli olmadığını savunur (Seyyar, 2013, s. 13).

Refah devletleri toplumsal risklerin dağılımına bağlı olarak, kendilerine sosyal politika rejimleri belirlemektedir. 1. Dünya Savaşı'nın yaşanması, Büyük Buhran, serbest rekabet piyasasının gelişimi ve 2. Dünya Savaşı gibi gelişmelerin ardından, siyasi, sivil ve sosyal haklar birlikte düşünölmeye ve oluşturılmaya çalışılmıştır. Bu gelişmeyi Avrupa'da refah devletlerinin oluşumu takip etmiştir. Sosyal haklar vasıtasıyla vatandaşlarına sınıf eşitsizliklerini aşmayı vadeden sosyal refah devleti, ideal bir sistem olarak kurgulanmıştır. Burada bahsedilen sosyal eşitsizlikleri aşmak, sınıfsız bir toplum oluşturmak değil, eşit vatandaşlık haklarına ve temel sosyal haklara sahip, aktif yurttaşlardan oluşan sol liberal refah devletine vurgu yapmaktadır (Yerlikaya ve Koçancı, s.2018, s. 74). Denebilir ki kapitalist sistemin yeniden ürettiği ekonomik eşitsizlikleri bertaraf etmede refah devleti anlayışı yeterli olmamıştır ve hedeflediği eşitliği sağlayamamıştır.

1980'li yıllarda 'refah yönetişimi' modeliyle, serbest rekabetçi bir piyasanın oluşması için, toplumsal hayata devlet müdahalesi kısıtlanmıştır. Toplumsal risklerin idaresinde devlet, sivil toplum ve özel sektör iş birliğini öngören bir yaklaşımla vatandaşların bireysel sorumluluklarını üstlenmeleri sağlanmış ve sorumluluğu devlete bırakan haklar sınırlandırılmıştır (Buğra, 2008, s.79). Küreselleşmenin getirisi olan tek kültürlölük ve artan göçler ile oluşan kozmopolit yapılar, yeni liberal refah devletinde sosyal vatandaşlık kavramını zora sokmaktadır (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 77). Bu gelişmelerle topluma katılım, tekrar istihdam ve ücretli çalışma ile düzenlenmeye başlamıştır. Bu süreçte sosyal dışlanma olgusu, etnik kimlik, din, ırk, cinsel tercih gibi pek çok alanda ortaya çıkmıştır. Artık toplumsal hayata katılma, sınıfsal konumlara bağlı değil, bireylerin kimliklerine ilişkin bir sorun alanına dönüşmüştür.

Göçmen Uyumunda Sosyal İçerme

Evrensel sosyal ilişkiler düzeni vadeden modernlik, etkin uyum mekanizmaları ile göçmenlerin yaşadığı uyum sorunlarını çözebileceğini iddia eder. Bu yönde kullandığı argümanlardan biri modern toplumun, geleneksel olanı aşmasını sağlayan kurumsal bütünlük fikridir. 'Emilme' kavramı modern toplumun bütünlük oluşturma biçimini ifade eder. Modernliğin doğasını yansıtan 'eritme potası' kavramı, azınlık kültürün, hâkim kültür içinde çözünürken, hâkim kültürün de bu süreçte yeni bir form kazanarak, modern lehinde evrilmesini ve erimesini ifade etmektedir (Baştürk,

2010, s. 530). Baştürk'e göre modernlik hem yeni gelen göçmen kültürünün hem mevcut kültürün var olan norm sisteminde sabit kalmasını değil, moderne dönüşmesini istemektedir. Bu şekilde kültürün tüm öğeleri kurumsal sistemler eliyle eritilmektedir. Bu yönüyle modernliği bir eritme potası olarak görmek mümkündür (2010, s. 530). Toplumsal devingenlik içinde, göçmenler değişen koşulları eşliğinde zamanla orta sınıf olarak kültürel farklılıklarını kaybetmektedirler. Özellikle kendisini göçmen ülkesi olarak konumlandıran Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, eritme potası ve emilme kavramlarıyla ifade edilen süreç, özgün azınlık ve göçmen kültürlerinin hâkim kültür içinde eriyerek kaybolması ev sahibi kültürün normlarına benzemesini ifade etmektedir.

Sosyal politika kavramı, toplumsal refahın mevcut kurumlar, kaynaklar, ihtiyaçlar, sorun alanları arasında nasıl dağıtıldığı ve nasıl örgütlendiğini ifade eder (Yerlikaya ve Koçancı, 2018, s. 73). Bazı grupların toplumsal refahtan adil bir pay alamamaları ve hayatlarını bir standarda ulaştıramamaları sonucunda, oluşan sosyal dışlanma durumunun bertaraf edilmesi sosyal politikanın temel konularından birisini oluşturmaktadır. Sosyal dışlanma durumu, sosyal içerme politikaları vasıtasıyla onarılmaya çalışılmaktadır. Sosyal içerme politikaları toplumsal düzen içinde her ne sebeple olursa olsun, dışlanma ve marjinalleşme olgularıyla mücadele için tüm düzenleme ve uygulamaları kapsamaktadır.

Son yıllarda artan küresel göç hareketleriyle birlikte, göç alan ve göç veren ülkeler için uyum ve entegrasyon kavramları daha önemli kavramlar haline gelmiştir. Göçmen gruplar ve ev sahibi toplum arasında meydana gelen uyum sorunları kavramın araştırılma ve sosyal politikalarda daha çok merkezi konumda olmasına zemin hazırlamıştır. Bir kısım AB ülkesinin göçmen işçilerin ve ailelerinin içinde buldukları ülkeye uyumu için uzun süredir uyguladıkları bazı programları bulunmaktadır. 2005 yılında AB Komisyonunda Yeşil Doküman içerisinde, göç ile ilgili tüm konuların tartışması yapılmış ve genel bir çerçevede ekonomik göç üzerine bazı belirli kuralların oluşturulması hedeflenmiştir (Koçak, Gündüz, 2016, s.75). Ancak AB ülkeleri, sosyal politikalarla göçmenlerin uyumu ve sosyal içerilmesi konusunda net bir politikaya sahip değildir.

Göç Yönetimi ve Yerel Yönetimler

Son yıllarda Türkiye'de yaşanan kitlesel ve bireysel göçlerin yoğunluğu, sosyal uyum konusunda süreç yönetimini zorlaştıran bir boyuta ulaşmıştır. Bu alanda etkin faaliyetlerle sosyal uyumun ve toplumsal kabulün tesis edilmesinde, göçmenlere en yakın kurumlardan biri olan belediyeler (yerel yönetimler), en önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar mevcut yasal durum belediyelere doğrudan yetki ve sorumluluk vermese de oluşan ihtiyaçlar, belediyelerin sürece dahil olmasını zorunlu kılmaktadır. Ortaya çıkan bu durum araştırmacıların ilgisini, belediyelerin göç yönetimine çevirmiş, yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik hiz-

metleri ve rollerine ilişkin çok sayıda araştırma raporu², lisansüstü tezler³ ve akademik eserler yayımlanmaya başlamıştır.

Bahsi geçen çalışmaların birçoğunda görülen temel sorun, yerel yönetimlerin göçmenlerle çalışma ve sosyal içerme faaliyetleri yürütme konusundaki hukuki boşluktur. Türkiye’de göç politikalarını oluşturmak ve uygulamak konusunda Göç İdaresi Başkanlığı’na (GİB) yetki verilmiş, yardımcı kurumlar olarak ise AFAD ve Kızılay belirlenmiştir. Ancak mevcut durumda, uyuma yönelik temel faaliyetler, yerel yönetimler tarafından yürütülmekte ve yerel ile olan bağları belediyeleri konunun ana aktörü haline getirmektedir. Göçmenlere insani yardım ulaştırılan ya da uyum çalışmalarını yürüten belediyelerin temel dayanağı 5393 sayılı Belediyeler Kanunu’nun 38. maddesi n bendindeki “hemşeri ifadesinin, ilçe sınırları içinde yaşayanları kapsadığı” ifadeye dayanarak yapılmaktadır. Belediyelerin birlikte yaşamı kolaylaştırmak ve göçmenlerin sosyal hayata dahil olmalarını sağlamak amacıyla hizmet sunmak durumunda kaldıkları raporlara yansımaktadır.

Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Başkanlığı (TMMOB) Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi, raporunda hemşerilik hukuku bağlamında mültecilerin belediye hizmetlerinden faydalanma durumundan bahsedilmiş, 5393 sayılı kanunun 13. maddesi gereği, bu grubun belediye sorumluluk alanına girdiği, aksi takdirde ‘ayrımcılık’ yaşanmış olacağı değerlendirilmiştir (2017, s. 22).

Yöntem

Bu çalışma göç yönetiminin temel aktörlerinden biri olan yerel yönetimlerin göçmenlerin sosyal içerilmesi ve uyum sürecindeki yerinin tespit edilmesi, yürüt-

² *Göçmenler ve Yerel Yönetimler üzerine çok sayıda rapor yayımlanmıştır. İstanbul Şehir Plancıları Odası için Koca ve arkadaşları tarafından hazırlanan (2017) “Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu”, Erdoğan tarafından hazırlanan ve Marmara Belediyeler Birliği (MBB) tarafından yayımlanan “Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği” Raporu; Woods ve Kayalı tarafından hazırlanan (2017) ve İstanbul Politikalar Merkezi (IPM) tarafından yayımlanan Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul’daki Yerel Yönetimlerin Rolü raporu; Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı’nın (WALD) yayımladığı, Adıgüzel ve Tekgöz tarafından hazırlanan (2019) “Türkiye’deki Suriyeliler, Göç Yönetiminde Belediyelerin Rolü Raporu; Doğanay ve Arkadaşları tarafından Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) adına hazırlanan (2020) Zorunlu Göçmenler için Sosyal Eşitlik: Pandemi Sürecinde Yerel Yönetimlerin ve STK’ların Rolü Raporu; Yüksekler tarafından Türkiye Ekonomik Sosyal Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES) için hazırlanan (2021) Kapsayıcı Belediyecilik Ve Göçmenlerin Kamusal Hizmetlere Erişimi: Yerel Politikalar İçin Öneriler Raporu; İsveç Hükümeti tarafından finanse edilen Yerel Yönetişimde Rezilyans Projesi 2018-2020 (RESLOG Türkiye) kapsamında Ayhan Kaya editörlüğünde SKL International AB tarafından yayımlanan Türkiye’ye Suriyeli Göç ve Belediye Deneyimleri: Kapsayıcı Sosyal Hizmet Uygulamaları Raporu*

³ *İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Şükran Şahin tarafından hazırlanan ve 2019 yılında kabul edilen Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Politikaları, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi Örneği başlıklı Yüksek Lisans Tezi; İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Bölge Planlama Programı’nda 2019 yılında kabul edilen ve Burcu Yanar tarafından hazırlanan Yerel Yönetimlerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneği başlıklı tezi; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Göç Yönetimi Anabilim Dalında Seçil Aslan Akay tarafından hazırlanan ve 2019 yılında kabul edilen Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Uyguladığı Sosyal Yardım Politikaları, Keçiören Belediyesi Örneği başlıklı Yüksek Lisans Tezi; Ankara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalında Zülal Yılmaz tarafından hazırlanan ve 2021’de kabul edilen Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikaları: Ankara Örneği başlıklı Yüksek Lisans Tezi; alana katkı sağlayan ilk tezlerdendir.*

tükleri faaliyetler, karşılaştıkları sorunların ortaya çıkarılması açısından önem taşımaktadır. Göçmenler daha fazla ev sahibi toplum ile yerel yönetimlerin ilgi alanına giren hizmet ve ortamlarda yüz yüze gelmektedir. Bu nedenle yerel yönetim birimi olarak belediyelerdeki göçmenlerle ilgili birim yetkilileri ile derinlemesine görüşmeler yapılması tercih edilmiştir. Bu araştırma kapsamında belediye yetkililerinden alınan bilgilerden kaymakamlıkların, konunun insani yardım boyutuyla ilgilendiği ya da hiç ilgilenmediği bilgisine ulaşılmış ve bu sebeple kaymakamlıklar aracılığı ile yürütülen faaliyetler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Görüşmecilerden iş birliği yapılan kurumlar hakkında bilgi alınırken, kaymakamlıklar ile iş birliği durumu da sorulmuş, sosyal yardımlar konusunda iş birlikleri yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmanın odağında belediyelerin sosyal içerme ve toplumsal uyum faaliyetleri, ilçe sakinleri ile sürekli temas halinde olan belediye yetkililerinin görüş ve gözlemleri bulunmaktadır.

Araştırma için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve katılımcılarla yarı yapılandırılmış soru formları kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu araştırmada, göçmen grupların genel durumları, sosyal uyumları, yerel yönetimlerin yürüttüğü sosyal içerme faaliyetleri incelenmektedir. Bu doğrultuda görüşmecilerden temel olarak şu dört başlıkta bilgiler talep edilmiştir: Yerel yönetimlerin göçmenlere ilişkin sahip oldukları veriler (1), göçmenlere yönelik genel faaliyet ve hizmetler (2), ulusal ve uluslararası kurumlarla iş birliği alanları (3), sosyal ve kültürel uyuma odaklanan çalışmalar (4).

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması modeli tercih edilmiş, görüşmelerden elde edilen bilgiler konu hakkında yapılan döküman analizi verileriyle karşılaştırılarak sunulmuştur. Durum çalışmasında küçük bir grup, bir kurum ya da bir ortaklık gibi somut araştırma konuları seçilebileceği gibi, bir topluluk, bir karar verme süreci, bir ilişki ya da bir proje gibi daha soyut bir durum da konu olarak belirlenebilir. Araştırmacı pek çok veri çeşidini kullanarak, durum hakkında derinlemesine bir anlayış oluşturmaya çalışır. İyi bir durum çalışması durum hakkındaki bulguları temalaştırarak detaylı bir betimleme sunmalıdır (Yin, 2009). Durum çalışması, bir sistemin veya durumun derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesidir. Sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak sistemin derinlemesine incelenmesi demektir (Subaşı ve Okumuş, 2017, s.420).

Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılacak soru formu, İstanbul Üniversitesi Etik Kurulu tarafından incelenmiş ve uygun görülmüştür. Etik Kurul Onay Belgesi ekler kısmında sunulmuştur. Belediyeler ile kurulan ilk iletişimde kısa bir ön bilgilendirme yapılmış, görüşme amacı açıklanmış ve randevular alınmıştır. Yetkili kişi ile görüşmeye başlamadan önce çalışmanın amacı, kapsamı hakkında bilgilendirme yapılmış ve

‘Gönüllü Onam Formu’ imzalanmıştır. Görüşmecinin rızası olduğu durumlarda ses kayıtları alınmış, aksi durumlarda not almakla yetinilmiştir.

Veri toplama sürecinin ilk adımı olarak İstanbul’daki ilçe belediyelerinin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin, bu alanda çalışma yürüten STK’ların web siteleri incelenmiş, konu ile ilgili haber, rapor, bildiri vb. temel dokümanlar taranmıştır. Literatür taraması ve güncel kaynakların incelenmesi, bu alanda aktif faaliyet gösteren belediyelerin tespit edilmesi açısından önemlidir çünkü belediyeler seçmen tepkisi, yasal sorunlar vb. nedeniyle bu faaliyetleri duyurma konusunda gönülsüzdür. Bu durumu göz önünde bulundurarak araştırma sürecinde pek çok kaynaktan yararlanılmış ve çalışma grubuna uygun olan belediyeler ile iletişime geçilmiştir.

Araştırma kapsamında 14 belediyeyle iletişime geçilmiştir. 10 belediyede 16 kişi ile (Esenyurt, Avcılar, Sultanbeyli, Sultangazi, Küçükçekmece, Bağcılar, Beylikdüzü, Kadıköy, Esenler, Ümraniye) mülakat gerçekleştirilmiştir. İletişim kurulan, Fatih ve Başakşehir Belediyeleri göçmenlerin sosyal uyumu alanında hiçbir çalışmaları bulunmadığını beyan etmişlerdir. Belediyeler hakkında yapılan ön araştırma, Fatih belediyesinin göçmen faaliyetleri yürütmediğini doğrulamaktadır fakat geçmiş yıllarda çeşitli çalışmaları olduğu görülen Başakşehir Belediyesinin 4 farklı birimi ile yapılan görüşmelerde geçmişte ve günümüzde faaliyet yürütmedikleri beyan edilmiş ve mülakat gerçekleştirilememiştir. Zeytinburnu ve Şişli belediyeleriyle telefonda görüşme sağlanmış ancak farklı sebeplere dayalı olarak (yetkililerin uzun süreli idari izinleri vb.) mülakat gerçekleştirilememiştir.

Yüz yüze görüşmeler, Aralık 2019 ile Ocak 2020 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Her bir görüşmeci ile ortalama 90 dakikalık görüşme sağlanmış, görüşmeler toplamda yaklaşık 1440 dakikada tamamlanmıştır.

Veri Analizi

Görüşmeler sonrasında kayıtlar deşifre edilmiş, kayıt alınmayan kurumlarda detaylı notlar tutulmuştur. Belirlenmiş temalar çerçevesinde, sorulara verilen cevaplar çalışmaya aktarılmış ve bu cevaplar ile kategoriler oluşmuştur. Özgün cevaplar arasında, ilişki kuran kategoriler vasıtasıyla cevapların analiz edilmesi ve anlaşılabilirliği sağlanmıştır. Bireylerle yapılan mülakatların yanı sıra, bu alanda hazırlanmış bilimsel raporlar, araştırmalar, belediye faaliyet raporları gibi kaynaklardan yararlanılarak konu etraflıca açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Görüşme yapılacak örneklemin, genel çerçevesini oluşturabilmek üzere araştırmaya başlarken, İstanbul’daki 39 ilçe belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin web siteleri ziyaret edilmiş, göçmenler konusundaki çalışmaları derlenmiştir. Ayrıca bu iş için haber kaynakları, konu hakkında yazılmış rapor, bildiri vb.

temel dokümanlar taranmış, sivil toplum kuruluşları ve bunların belediyeler ile iş birliği içinde yürüttükleri faaliyetler gözden geçirilmiştir. Göçmen hizmetleri alanında yoğun faaliyet gösteren ve konuya daha az ilgi duyan belediyeler sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada, birkaç istisna dışında, göçmen nüfusu yüksek olan belediyelerin göçmen faaliyetlerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışma grubu oluşturulurken bu durum dikkate alınmıştır. Göçmen nüfusu 30.000'in üzerinde olan belediyelerden 4'ü, göçmen nüfusu 10.000-30.000 olan belediyelerden 4'ü ve göçmen nüfusu 10.000'in altında olan belediyelerden 2'si ile yüzyüze görüşme sağlanmıştır.

Görüşmeler belediyelerin göçmen faaliyetleri yürüten birimleri ile yapılmıştır. Bazı belediyeler bu iş için özel birimler kurarken bazıları yerel halka hizmet veren mevcut birimlerde konuyla ilgilenmektedir. Göçmen hizmetlerinin tamamının aynı birimde yürütüldüğü belediyeler olduğu gibi, sosyo-kültürel faaliyetleri bir birimde, sosyal yardımları başka bir birimde yürüten belediyelerde mevcuttur. Çalışma kapsamında 10 ilçe belediyesinde 16 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşülen belediyelerin 5'i Adalet ve Kalkınma Partisi, 5'i ise Cumhuriyet Halk Partisi yönetimindeki belediyelerdir. Araştırmadaki bulgular 2019 yılı sonu verilerine dayanmaktadır.

Tablo 1: Görüşme yapılan belediyeler, görüşmeci sayıları ve mülakat tarihleri

Belediye	Görüşülen Birim	Görüşmeci Sayısı
Avcılar	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
Bağcılar	Strateji Geliştirme Müdürlüğü	1
Beylikdüzü	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	2
	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü Göç Masası	1
Esenler	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
Esenyurt	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Göç Birimi	1
	Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü	1
Kadıköy	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Mülteciler Derneği	1
Sultangazi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü Göçmen Bürosu	1
Ümraniye	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü	1
Toplam		16

Bulgular

Yerel Yönetimlerin Sosyal İçerme Faaliyetlerinin Göçmenlerin Toplumsal Uyumuna Etkisi: İstanbul Örneği

Bu araştırma, İstanbul'da bulunan tüm göçmen gruplara (mülteci, sığınmacı ve geçici koruma altındaki yabancılar) yönelik sosyal içerme faaliyetlerini kapsamaktadır ve araştırma boyunca bu kişiler 'göçmen' olarak ifade edilmiştir. Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden biri haline gelen göçmenler ve toplum ile uyumları noktasında yerel yönetimlerin uygulamaları hayati önem taşımaktadır. Sosyal içerme ve uyum sürecinde yerel yönetimler başta olmak üzere, diğer kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasında yeterli bir iş birliği içinde olduğunu söylemek güçtür (Aygüler ve ark, 2021, s.347). Konunun sadece Suriyeliler ile sınırlandırılmamasının sebebi, yerel yönetimlerin faaliyetlerini bir gruba özel değil, tüm göçmenleri kapsayacak şekilde hazırlamasıdır. Hizmet alan grupların vatandaş olma şartı bulunmamaktadır ve yerel yönetimler için hepsi ilçe sınırı içinde yaşayan hemşeri statüsündedir. Belediye yetkililerinin verdiği cevaplardan anlaşılmıştır ki, tüm çalışmalardan ve yardımlardan göçmen gruplar eşit şekilde faydalanabilmektedir.

Belediyelerde konuyla; Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü, Kültür İşleri Müdürlüğü, Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Dış İlişkiler Müdürlüğü gibi çeşitli müdürlükler ilgilenebilmektedir. Bazı belediyelerde sürecin tüm boyutlarıyla bir müdürlük ilgilenirken, bazı belediyelerde sosyal ve insani yardım boyutuyla bir müdürlük, toplumsal ve kültürel boyutuyla farklı bir müdürlük ilgilenebilmektedir. Bu tür durumlarda bu farklı müdürlükler ile ayrı ayrı görüşme sağlanmıştır. Son birkaç yıl içinde konunun toplumsal yönüyle ilgilenen müdürlük ya da birimlerin görevlendirilmiş olması önemlidir. Her müdürlük kendi temas alanı içinde konunun farklı boyutlarına dikkat çekmektedir.

Göçmenlerle yapılan birçok çalışmanın aksine bu çalışmada bir diğer önemli aktör olan yerel yönetim temsilcilerinin görüşlerine yer verilmiştir. İstanbul'daki tüm göçmenlerin yaklaşık %80'ni görüşme için seçilen 10 ilçede ikamet etmekte olup, belirli ilçelerde yoğunlaşma eğilimi göstermektedirler.

Önceki yıllarda yapılmış bazı araştırmalar göçmen çalışmalarının insani yardımlarla sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Ancak bugün manzaranın biraz daha değiştiğini söylemek mümkündür. Kendi ilçelerinde aynı ya da nakdi bağışların toplanması ve ihtiyaç sahiplerine dağıtılmasında yerel yönetimler STK'lar ile iş birliği yapmaktadır. STK'lar büyük ölçüde 'hayır' faaliyetleri yardımıyla temel ihtiyaç malzemelerini karşılamaya çalışmaktadır. Eğitim, dil, meslek, uyum kursları, gençlere ya da kadınlara yönelik faaliyetler gibi sosyal içermeye yönelik faaliyetler yürüten STK'lar çok sınırlı sayıda kalmaktadır. (Erdoğan, 2017, s. 99: Kaya, 2022). Yine aynı çalışmada konunun belediyeler tarafından bir yoksulluk sorunu olarak al-

gılandığı ve yerli yoksullar gibi göçmen yoksulların sorunlarına çözüm üretildiği belirtilmiştir (2017, s. 69).

Bugün birçok belediyede sosyal uyuma yönelik faaliyet yürütülmektedir. STK'ların belediyelere yardımcı olduğu en temel konu sosyal uyum konusu olmuştur. Süreç içinde bu alandaki eksikliğin fark edilmeye başladığını söylemek mümkündür. Ancak ilerleyen başlıklarda daha detaylı ele alacağımız bu değişim, göçmen gruplara bütüncül politikalar olarak değil, birbirinden bağımsız dokunuşlar olarak yansımıştır.

İlçelerin Göçmen Nüfusa Göre Gruplandırılması (GİB 2019 verilerine göre)

-Göçmen nüfusu 30.000 üzerinde olan ilçeler: Küçükçekmece, Bağcılar, Sultangazi, Fatih, Esenyurt.

-Göçmen nüfusu 10.000 - 30.000 arasında olan ilçeler: Esenler, Başakşehir, Zeytinburnu, Sultanbeyli, Avcılar, Arnavutköy, Bahçelievler, Gaziosmanpaşa, Şişli, Ümraniye, Kağıthane, Güngören, Sancaktepe, Beyoğlu, Bayrampaşa, Eyüp.

-Göçmen nüfusu 10.000'in altında olan ilçeler: Beylikdüzü, Büyükçekmece, Kadıköy, Pendik ve diğer tüm ilçelerdir.

Göçmenler ile İlgilenen Birimler ve Personel Durumu

Görüşülen belediyelerden bir kısmında sadece göçmenlere hizmet vermek üzere kurulmuş bir göçmenler birimi ya da göçmen masası bulunmaktadır. Bu birim ya da masada görevli personeller diğer vatandaşlara hizmet vermemektedir. Esenyurt, Sultanbeyli, Sultangazi, Beylikdüzü, Küçükçekmece belediyelerinde bu yapılanma bulunmaktadır. Diğer belediyelerde bu hizmet, Sosyal Yardım İşleri, Kadın Aile Hizmetleri, Dış İlişkiler vb. gibi müdürlükler bünyesinde, normal vatandaşların da hizmet alabildiği müdürlükler ya da birimler içinde yürütülmektedir.

Toplumsal Eşitlik Birimi (Beylikdüzü) ve İyilik Merkezi (Küçükçekmece) birimlerinde bulunan göçmen masasında görevli uzmanlar, yine bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Göçmen masaları, belediye ana binasından ayrı bir mekânda kurulmuş olan dış birimlerin içinde hizmet vermektedir. Bu masada görevli uzmanlar, yalnızca göçmen çalışmaları yürütmektedir. Ancak bu merkezlere yerli vatandaşlar da çeşitli hizmetlerden faydalanmak üzere gelmektedir.

Ayrı bir birim olan belediyelerde de bu işlem bir müdürlüğe bağlıdır, ancak hizmet sundukları fiziksel alan müdürlükten ayrılmış ve hizmet sunan personeller sadece göçmenler ile çalışmaktadır. Yalnızca belediye personeliyle bu alanda çalışma yürüten belediyeler, STK'larla iş birliği konusuna daha uzaktadırlar. Bu durum bazı belediyelerde bir güven, bazı belediyelerde ise fiziksel şartlardan kaynaklı ola-

rak açıklanmıştır.

Belediyelerin hizmet sunma biçimlerinde üç farklı model göze çarpmaktadır: 1. STK temsilcileri ve koordinasyon sağlayıcı bir belediye personeli (Avcılar, Beylikdüzü, Esenler, Sultanbeyli, Sultangazi), 2. Yalnızca göçmenler ile ilgilenen belediye personel grubu (Bağcılar, Esenyurt, Küçükçekmece), 3. vatandaşlara ve göçmenlere birlikte hizmet sunan birimler (Kadıköy ve Ümraniye)

Tablo 2: Belediyelerde göçmen birimlerinde çalışan sayıları

Belediye	Belediye Personeli	STK Personeli	Toplam
Avcılar	1	3	4
Bağcılar	1	0	1
Beylikdüzü	1	4	5
Esenler	1	1	3
Esenyurt	6	0	6
Küçükçekmece	3	0	3
Sultanbeyli	3	144	147
Sultangazi	1	4	5
Toplam	17	166	174

Belediyelerle ortak çalışan STK mensupları çoğunlukla psikolog, sosyolog, hukuk danışmanı, sosyal çalışmacı gibi meslek mensupları olmakta, göçmen gruplara hem danışmanlık sunmakta hem sosyal projelerde görev almaktadırlar. Tablo 2’de görüldüğü gibi bazı belediyeler ile çalışan STK mensupları hem uzmanlıkları hem de hibe ve fon sağlayıcı kurumlar ile ilişkileri bakımından belediyelere avantaj sağlamaktadırlar. STK personeliyle birlikte çalışan belediyelerin, öz kaynaklarına ek olarak, kurum dışından da kaynak bulmada daha avantajlı oldukları görülmüştür. Yerel yönetimlerin ilçelerindeki yoğun bir göçmen nüfusunun sorunları ile baş etmesinde, STK’ların farklı ülkelerden de edindikleri deneyimi kullanıyor olmaları büyük fayda sağlamaktadır. Bu uzmanlar finansal olarak STK’lara, çalışma düzeni olarak belediye prensiplerine bağlı kalmaktadırlar.

Sosyal incelemeler belediye yetkilileri tarafından göçmen ailenin evini ziyaret ederek, hane ve kişiler hakkında bilgi alınması, gerekli durumlarda gelir araştırması ile gerçekleştirilen bir süreçtir. Psiko-sosyal destek hizmetleri çoğu zaman tercüman eşliğinde psikolojik danışmanlık, bilinçlendirici toplantılar, grup terapisi niteliğinde çalışmaları vb.ni kapsamaktadır. Tercüme hizmetleri dil bilen belediye çalışanının, göçmen gruplara belediye içerisinde yardımcı olmasını ifade etmektedir. Çok büyük oranda bu hizmet, kurum dışı destek sunmamakta, kurum içindeki hizmetlere erişim sağlamada yardımcı olmaktadır. Eğitim takviyesi hizmetleri, okul

çağındaki çocukların, akademik başarısını desteklemek üzere sunulan bir hizmettir. Göçmen çocuklar Türkiye'ye geldiklerinde yaşları kaçınıcı sınıf için uygunsa, o sınıftan başlayarak eğitim almaktadır. Arada kayıp sınıfl oluşmakta ve öğrencilerin dersleri anlamakta zorluk yaşamaları gündeme gelmektedir. Bazı çocuklar Türkiye'ye geldikten sonra ailesinin yönlendirmesiyle, ücretli işlerde çalışmaya başlamışlardır. Bu çocuklar Belediyeler ve Emniyetin ortak çalışmasıyla okullara geri döndürülmektedir. Ders başarılarının yükseltilmesi için bu takviyeye ihtiyaç duyacakları düşünülerek bu kurslar hayata geçirilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Belediyelerin göçmenlere yönelik hizmetleri

HİZMETLER + : Var / - : Yok	Avcılar	Bağcılar	Beylikdüzü	Esenler	Esenyurt	Kadıköy	Küçükçekmece	Sultanbeyli	Sultangazi	Ümraniye
Sosyal İnceleme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Erzak	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Sıcak Yemek	+	-	+	-	-	-	+	-	+	+
Yakacak	-	+	-	-	+	-	-	-	-	+
Kıyafet	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Eşya	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Kira	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-
Kırtasiye	+	+	-	-	+	+	+	+	-	+
Nakdi	+	-	-	-	+	-	+	+	-	+
Ulaşım	-	-	+	-	+	-	-	-	-	+
Yönlendirme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Tercüme	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Sağlık	+	-	+	-	+	-	+	+	-	+
Psiko-Sosyal Destek	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+
Eğitim Takviyesi	-	-	+	-	-	-	-	+	-	+
Dil Kursu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Mesleki Eğitim	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-

Belediyelerin İş Birliği Yaptıkları Kurum ve Kuruluşlar

Belediyelerin hangi kurumlarla iş birliği yaptıklarına baktığımızda, STK'lar başta olmak üzere birçok kurum ve kuruluşla iş birliği içerisinde oldukları görülmektedir. İş birliği yapılan kurumlar arasında, kaymakamlık, ilçe milli eğitim müdürlükleri, ilçe sağlık müdürlükleri, ilçe emniyet müdürlükleri, Göç İdaresi Başkanlığı, üniversiteler, Marmara Belediyeler Birliği (MBB) bulunmaktadır. İş birliği yapılan STK'lar; Türk Kızılay, WALD, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

(SGDD Asam), İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH), Save The Children, Türkmen Derneği, Mavi Hilal Derneği, Ensar Vakfı, Beşir Derneği'dir.

İBB 2019 yılı sonlarında göçmen çalışmaları konusunda belediyeler ile koordinasyon toplantılarına başlamıştır. MBB bu alanda hizmet veren belediye çalışanlarına eğitimler düzenlemeye başlamıştır. İstanbul genelinde, üniversitelerin göçmenler konusunda belediyeler ile iş birliği içinde bazı projeler yürüttüğü görülmektedir. Bazı belediye yetkililerince İl Göç İdaresi'nin iş birliği yapmak ve bilgi paylaşmak konusunda çekimser kaldığı ifade edilmiştir.

Göçmen Hizmetlerinin Finansal Kaynağı

Göçmenlere yönelik faaliyetlerin finansmanının nasıl karşılandığı ile ilgili sorulara alınan cevaplara verilen cevaplara dayanarak temel finansman kaynakları şu şekilde özetlenebilir: Belediyenin öz kaynakları, STK'lar aracılığıyla fon sağlayıcı kurumlardan alınan kaynaklar, belediyelerin kendi projelerine doğrudan fon sağlayıcı kurumlardan destek alması (Tablo 4).

Tablo 4: Göçmen hizmetlerinin finansmanı

Belediye	Finansman Kaynağı
Bağcılar ve Sultanbeyli Belediyeleri	Sadece Fon ve Hibe
Esenyurt Belediyesi	Belediye Kaynakları
Kadıköy Belediyesi	
Avcılar Belediyesi	Belediye Kaynakları + STK (Fon ve Hibe)
Beylikdüzü Belediyesi	
Esenler Belediyesi	
Küçükçekmece Belediyesi	
Sultangazi Belediyesi	
Ümraniye Belediyesi	

Temel Sorun Alanları

Görüşülen belediye yetkililerinden alınan bilgilere göre göçmenlerle ilgili 8 farklı sorun alanı tespit edilmiştir. Görüşmecilerin belirtme sıklığına göre sorunlar dil yetersizliği (11), kayıt dışılık (5), temel eğitimden yoksunluk (5), sağlık hizmetlerine erişim (4), işsizlik (4), ikamet ve barınma (yerleşme) (1), dışlanma ve kültürel

farklılık (1), kamu kurumlarına erişim (1) olarak sıralanmaktadır.

Burada bahsedilen birçok sorun alanı aslında birbirini etkileyen alanlardır. Göçmen grupların kayıt dışı olması sorunu, sağlık hizmetleri ve eğitime erişimlerini de etkileyen bir durumdur. Dil yetersizliği, kültürel farklılıkların aşılmasını engelleyen bir durumdur. Temel eğitime katılamayan çocuklar hem dil öğrenmekte hem içinde yaşadıkları toplumla kültürel bir uyum yakalamada zorlanmaktadır. İşsizlik, ailenin maddi imkanlardan yoksun kalmasına ve çocuklarının eğitimini yarıda bırakmalarına neden olmaktadır.

Çok Amaçlı Toplum Merkezleri ve STK'lar

Görüşmecilere çok amaçlı toplum merkezine sahip olma durumları ve bu merkezler hakkındaki fikirleri sorulmuş ve bazı görüşmeciler böyle bir merkezin kurulması için göçmenler konusunda devlet politikalarının netleşmesinin beklenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Belediye yetkilileri göçmenler için 'yatırım yapıyor' görünmenin, yerel halkın (aslında seçmenlerin) halkın tepkisine sebep olabileceği endişelerini dile getirmişlerdir.

Bazı belediyeler (Esenler, Esenyurt) böyle bir merkezlerinin mevcut olmadığını, ama bulunması gerektiğini, işlemlerin daha kapsamlı ve verimli olması için gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Bazıları ise (Küçükçekmece,) ise bu hizmetin şu anda da faydalı olabileceğini, ama esas olarak göçün ilk yıllarında gerekli olduğunu vurgulamıştır. Şu anda göçmenlerin sistem entegrasyonlarının gerçekleştiğini, sosyal entegrasyonunda az da olsa ilerleme kaydedildiğini, göçmen halkların yerel halkla minimum ilişki içinde, ama sorun yaşamadan hayatlarını sürdürdüklerini ifade etmiştir.

Esenyurt, Sultangazi ve Ümraniye belediyeleri Toplum Merkezi projeleri bulunduğunu henüz hizmete geçmediğini, fakat sadece göçmenlere hizmet veren göçmen birimleri olduğunu belirtmişlerdir. Kadıköy Belediyesi ise çok amaçlı toplum merkezi kurulması için Almanya'nın Kreuzberg Belediyesi ile ortak bir proje uygulamak üzere görüşme halinde olduklarını belirtmiştir. Bağcılar ve Sultanbeyli ilçelerinde Kızılay Toplum Merkezi bulunmakta ve ilçedeki göçmenlerin sağlık başta olmak üzere, diğer temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmaktadır.

Sultanbeyli ilçesinde çok kapsamlı bir toplum merkezi bulunmaktadır. Belediye, göçmenlerle ilgili faaliyetleri yürütebilmek amacıyla bir Mülteciler Derneği adıyla bir STK kurulması yolunu tercih etmiş ve söz konusu toplum merkezi bu STK üzerinden alınan fonlar ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Görüşmecilerden alınan bilgilere göre, Esenyurt Belediyesi de göçmenlerle ilgili faaliyetleri yürütmek amacıyla 'Esenyurt'u Sev Derneği'nin kurulmasını sağlamış, Mavi Hilal Derneği'nin Esenyurt'ta bir şube açmasına destek vermiştir. Ayrıca AB tarafından sağlanan finansal

destekle, ‘Mültecilerin Özel Sağlık Hizmetlerine Erişiminin Artırılması’ programı kapsamında Relief International tarafından Esenyurt’ta Ruh Sağlığı Merkezi açılmıştır.

“Bir toplum merkezi olması faydalı olabilir. Konunun pek çok boyutu var. Biz belli dönemlerde sosyal uyuma yönelik çalışmalar yürüttük, ancak burası daha çok sosyal yardımlara odaklanan bir birim. (Avcılar1)”

“Belediyenin bir toplum merkezi kurması evet faydalı olabilir. Ama bu göçmen grupların ülkemizde kalıp kalmayacağı bile henüz kesin değil. En büyük çoğunluğu oluşturan grup Suriyeliler. Onlar da “geçici koruma” statüsündeler. Kesin bir karara bağlanmamış bir durum olduğu için belediyenin böyle bir merkez açma yetkisi de yok aslında. (Bağcılar1)”

Sosyal İçerme Çalışmaları ve Katılımcılık

Yerel yönetimlerin göçmenlerin uyumuna odaklanan ya da bu alanı destekleyici çeşitli faaliyetleri bulunmaktadır. Farklı konularda doğrudan göçmen gruba yönelik faaliyetler ya da yerel halk ile paylaşımda bulunabilecekleri karşılaşma ortamları oluşturularak ortak katılımlı faaliyetler yürütmektedirler. Ortak katılımlı programlarda eşit sayıda göçmenin ve yerli halkın katılımı önemsenmekte, kadın ve çocuklara yönelik özel etkinlikler düzenlenmektedir. Kültürel eğitimler, dil kursları, özel gün etkinlikleri, gezi programları, spor müsabakaları gibi pek çok faaliyet göçmenlerin yerli halk ile etkileşimde bulunabileceği ortamlar sunmaktadır. Ayrıca belediyeler kendi çalışanlarına yönelik ‘göç ve sosyal uyum’ temalı eğitimler vermektedirler.

“2017 yılında göçmenleri gruplar halinde davet ederek, Türkiye’de yaşamlarını kolaylaştıracak bilinçlendirme toplantıları düzenledik. Ayrıca belediye personeline ‘birlikte yaşam, göç ve sosyal uyum’ konulu farkındalık eğitimleri verdik.” (Avcılar1)

“2017 yılında WALD Derneği iş birliği ile başlatılan ‘Mültecilerin Yerel Entegrasyonu’ projesi kapsamında çeşitli faaliyetler yürüttük. Bu projeye diğer belediyeler de katıldı. Her belediye bir diğer belediye ile eşleşerek 1000 göçmen, 1000 yerli kadının katılımıyla etkinlikler düzenlendi. Esenler Belediyesi, Bağcılar Belediyesi ile eşleşmişti. Programda Türk ve göçmen çocuklar için de özel aktiviteler vardı. Çocuklar, Anıtkabir gezisi, hayvanat bahçesi ziyareti, izcilik kampları, yarışmalar, dil kursları, spor turnuvalarında buluştular. Bunların dışında mesleki kurslar, seminer programları, geziler, konserler, yemek programları, hobi kursları, spor kursları gibi 14 başlıkta aktiviteler düzenlendi, kadın ve çocukların katılımı sağlandı. Bazı programlara UNCHR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Ofisi) yetkilileri de katıldı. 5-6 ay sürdü programlar, sonra şık bir yemek organizasyonu ile kapanış

yapıldı.” (Esenler1)

“Belediye olarak fon sağlayıcı kurumlara, projelerimizi hazırlayarak kendimiz başvurmayı tercih ediyoruz. Belediyelerin göçmenlere yönelik faaliyetlerinde ayrılmış bir bütçe yok ama ilçemizde çok sayıda göçmen var. Sosyal ve insani yardım noktasında ihtiyaçların tespit edilmesi ve yardımların organize edilmesini sağlıyoruz. Yardım malzemelerini Kızılay, AFAD, İHH gibi kurumlardan alıyoruz. Sosyal projeler de böyle ilerliyor. Fon sağlayıcı kurumlara proje önerilerimiz ile başvuruyoruz ve belediye kaynaklarından harcama yapmadan faaliyetler düzenliyoruz. Geçmiş yıllarda WALD’ın organize ettiği yerelde uyum projesine katıldık. Eğitimler, aktiviteler, geziler, mesleki eğitimler düzenledik. Ama genel olarak projelerimizi kendimiz hazırlama taraftarıyız. Ayrıca belediye olarak MBB ve Türk-Alman Üniversitesi’nin katkılarıyla ‘Uluslararası Göç ve Uyum Sempozyumu’ gerçekleştirdik.” (Bağcılar1)

“Bu alanda pek çok faaliyet yürütüyoruz. Vatandaşlarımıza yönelik ‘hoş geldin bebek ziyaretleri’ düzenliyorduk. İlçemizde göçmen nüfus oluşmaya başlamasıyla onların da evlerine hediyelerimizi alarak ziyarete gitmeye başladık. Dil kurslarımız devam ediyor, göçmenler Türkçe öğreniyorlar. ‘Kız çocuklarını güçlendirme atölyesi’ projemiz ile kendini tanıma, kendini ifade edebilme, mahremiyet, ergenlik dönemi gibi konularda 6 oturumdan oluşan destekleyici atölyeler oluşturduk. Mültecilerin yerelde uyumu projesine biz de katıldık ve pek çok etkinlik düzenledik.” (Beylikdüzü2)

“Belediyemiz, Esenyurt Üniversitesi ve Esenyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü destekleriyle göçmenlere yönelik ‘Umut Kardeşlikte’ projesi kapsamında, savaş sonrası psikolojik durum, çocukların eğitime kazandırılması, kadın sağlığı ve kişisel bakım gibi konularda farkındalık eğitimleri düzenledi. Eğitimlerin sonunda göçmenlerin talepleri toplandı, eğitimine devam etmek isteyen çocuklar için gerekli süreç başlatıldı, destekler sağlandı. Psikolojik danışmanlık hizmetine ihtiyaç duyan yetişkin ve çocukların tercüman eşliğinde hizmet alması sağlandı.” (Esenyurt2)

“Ramazan programları düzenliyoruz. Bu programlara göçmenler de katılmakta. Çocuk iftarı düzenledik, Türk ve göçmen çocuklar birlikte katıldılar. Karne törenlerinde ortak gösterilere hazırlandılar ve gösteri yaptılar.” (Esenyurt1)

“Kadıköy Tasarım Atölyesi, Kadıköy Akademi ve Bahçeşehir Üniversitesi Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi iş birliği ile yerel halk ve göçmenlerin iletişimini sağlamak için çalışmalar yürütüldü. İlçede göçmenlere karşı ön yargılı bir bakış açısı olduğu bilgisi yerel halk, muhtarlar ve göçmenler ile yapılan görüşmelerden edinilmiştir. ‘Kadıköy Ölçeğinde Göç ve Mülteci Çalışmaları: Fikirtepe’ projesi kapsamında akademisyenler, belediye araştırmacıları ve öğrencilerden oluşan bir ekip 2 sokakta oturma odaları kurarak bu alanlarda göçmenlerin yerli halk ile iletişim

kurmasını, birlikte vakit geçirmesini sağlamaya çalıştılar.” (Kadıköy1)

“Çeşitli derneklerle çalışmalarımız oluyor. Dünya Doktorlar Derneği’nden psikologlar çalışmalarımıza destek veriyorlar. Tercüman eşliğinde psikolojik danışmanlık, odak grup çalışmaları, okullarda çocuklara seminerler verildi. Spor okullarına, sanat faaliyetlerine, hobi kurslarına katılıyorlar. Dil kursları okul döneminde çocuklara ve yetişkinlere veriliyor. Ayrıca geziler, kitap okumaları, seminerler gibi pek çok faaliyet yürütülüyor. Göçmenler yerel halktan biraz çekiniyorlar. Ortak katılımlı programlar olmalı ama ilçemizdeki direnci kırmak zor.” (Sultangazi1)

“Göçmenlere yönelik hizmet veren bir toplum merkezimiz var. Bu merkez, belediye tarafından kurulan ‘Mülteci Derneği’nin yönetiminde faaliyet yürütüyor. Dernek çeşitli kurumlarla iş birliği kuruyor, belediye başkan yardımcımız aynı zamanda dernek başkanımız. Bunun dışında bir gençlik merkezimiz ve çocuk dostu alan mevcuttur. Toplum merkezinin zemin katında Yıldız Teknik Üniversitesi’nin kullandığı salonlar mevcut. Burada Suriyeli ve Türk ailelerden 15 kişilik gruplar, 2-3 aylık periyotlarla aktivitelerde buluşuyorlar. Bu çalışma İstanbul, İzmir ve Hatay’da uygulanıyor. Birinci katımız Göçmen Sağlığı Merkezi olarak kullanılmakta, İl Sağlık Müdürlüğü ile yapılan protokol ile bu alan bir sağlık ocağı olarak hizmet görüyor. İkinci katımızda ortopedi, fizyoterapi, ergoterapi odaları, psiko-sosyal terapi, sosyal danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Üçüncü katımızda derslikler ve atölyeler mevcuttur. Dördüncü katımızda sosyal uyum bölümü, beşinci katımızda istihdam, hukuki danışmanlık, sosyal-ekonomik destek bölümü, altıncı katımızda yemekhanemiz ve gastronomi sınıfımız mevcuttur. Merkez, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul İl Müdürlüğü ve 14 STK ile faaliyet yürütmektedir.” (Sultanbeyli2)

Belediye yetkilileri çocukların ve gençlerin, sosyal ve kültürel uyumlarının sağlanması için eğitime kazandırılmalarının önemli bir faktör olduğunu düşünmektedirler. Bu gençlerin hem kayıp bir nesil olarak yetişmesini önlemek, hem yerli yaşlılarıyla sosyalleşmesini sağlamak için örgün eğitime devam etmeleri önemsenmektedir. Gençler ve çocuklar eğitim sürecinde Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşabilmekte hem kendilerinin hem ailelerinin dış dünya ile iletişimini kurabilmektedirler. Bu süreçte çocukları destekleyici çeşitli faaliyetler de yürütülmektedir.

“İlçemizde sokakta dilenme, mendil satma vb. işler yapan çocuklar ‘mobil huzur timleri’ tarafından tespit edildi. Aileleri ziyaret edildi ve çocukların eğitim hayatına dönüşleri sağlandı. Avcılar Belediyesi, Avcılar İlçe Emniyet Müdürlüğü ve Avcılar Kaymakamlığı’nın ortak çalışmasıyla çocuklar eğitime devam etme fırsatı buldular.” (Avcılar1)

“Türkmen Mülteci Derneği ile birlikte Çocuk Sokağı’nda bir kahvaltı programı düzenlendi. Sonrasında göçmen ve yerli çocuklar, burada sokak oyunları oynadılar. ‘Şehrimi Tanıyorum’ boyama kitabı oluşturuldu. 3 farklı dilde hazırlanan

kitaplarda karikatürler ve gerçek fotoğraflarla şehrimizde nelerin nerede olduğunu öğrendik, çocuklar da bu süreci birlikte paylaştılar.” (Esenler1)

“Çocuk meclisimizde göçmen çocuklara da yer verdik. Burada görüşlerini, önerilerini, projelerini paylaşabiliyorlar. Kadın meclisimizde de kadın göçmenler bulunuyor. Dünya Çocuk Hakları Günü’nde ‘çocuk olmak hakkım’ temasıyla her ülkeden çocukları etkinliklerle bir araya getirdik. İlçemizde yaklaşık 1200 göçmen öğrenci okula gidiyorken, bu sayıyı 6748’e çıkardık. Hem aileleri ile görüşmeler sağladık hem de yardım kampanyalarıyla eğitimlerini destekledik. Bilgi evlerimizden destek almalarını ve eksiklerini tamamlamalarını sağladık. Bu çocukların eğitim hayatına devam etmeleri çok önemli. Okula devam eden çocukların iletişimi kuvvetli, Türkçeyi de iyi biliyorlar.” (Bağcılar1)

“Göçmen çocukların okul başarısını desteklemek için çalışmalar yürütüyoruz. Üniversiteli gençlerin bu çocuklara mentorlük yaptığı bir çalışmamız oldu. ‘Kız Çocuklarını Güçlendirme Atölyesi’ devam eden çalışmalarımızdan.” (Beylikdüzü2)

“Toplum merkezimizin dışında 6 katlı bir gençlik merkezimiz var. Buranın en üst katı kadın dayanışma merkezi. Bu bölüm bir kadın konukevi formatında, içinde kendine ait derslikleri, atölyeleri bulunuyor. Gençlere yönelik okula destek eğitimleri, çeşitli kurslar ve aktiviteler yapılıyor. Toplum merkezinin hemen yanında çocuk dostu alan var. Yetişkinler toplum merkezinde hizmet alırken, 3-10 yaş çocukları burada eğitmenlerle vakit geçiriyorlar. Çocuklarını emanet edebilecekleri bir yer burası.” (Sultanbeyli 2)

Belediyeler, meslek edindirici kurslar vasıtasıyla göçmenlerin istihdamının artırılması ve karma sınıflarda yerli halk ile iletişimlerinin kuvvetlenmesi için çalışmalar başlatmıştır. Bazı belediyeler bu konuda başarılı olurken, bazıları ise göçmenlerin isteksiz olduğunu belirtmiştir.

“İŞKUR iş birliği ile meslek edindirici kurslar düzenlemek istedik. Göçmen ve yerli halkın birlikte meslek öğrenecekleri kurslar olacaktı. Kadınların ilgi duyacağı branşlar olmasına dikkat ettik. Göçmen kadınlar kısa süre katıldılar, sonrasında devam etmediler. Kursu bırakmaları, yerli kursiyerlerin tepkisine sebep oldu.” (Esenler1)

“Mesleki eğitim kursları açmaya çalıştı belediyemiz ama yeterince talep olmadı. Bu kurslar iletişim kurulması için iyi olabilirdi.” (Küçükçekmece1)

Belediye yetkilileri dil öğreniminin sosyal etkileşim için son derece önemli olduğunu, çocukların okul ortamında dil öğrenme fırsatı bulduğunu fakat yetişkinlerin çok azının Türkçe bildiğini ifade etmişlerdir. Dil bilmemenin hem iletişimi kısıtladığı hem de tercüman eşliğinde iletişimin bazı koşullarda beklenen sonucu vermediği için bir sorun oluşturduğunu düşünmektedirler.

“İl Göç İdaresi ve STK’larla ortak oluşturduğumuz dil kurslarımız var. Dil sorununun çözüme ulaşması, toplumsal uyum için merkezi konumda.” (Avcılar1)

“Dil kurslarımız devam ediyor, çocuklar Türkçe biliyorlar, ailelerinin iletişimi-nde çoğu zaman onlar tercümanlık yapıyor.” (Esenyurt1)

“Dil kursunda iki sınıfımız açıldı ve kursu tamamladılar.” (Beylikdüzü1)

“Okula devam eden çocuklar için açılan sınıflarımız ve yetişkinler için açılan sınıflarımızda dil eğitimi veriliyor. Dil sorununun çözülmesi, uyum için önemli bir adım olur.” (Sultangazi1)

Sonuç ve Tartışma

Kentler yoğun nüfusun yaşadığı fiziksel mekanlar olmanın ötesinde, içinde yaşayanların oluşturduğu yaşam pratikleri ve geleneklerle örülü kültürel varlıklardır. Toplumda birlik, uyum ve aidiyet oluşturan en önemli unsurlardan biri ortak kültürdür. Bu nedenle merkezi ve yerel yönetimlerin, vatandaş olan ya da olmayan ilçede yaşayan tüm bireyler için, birlikte yaşama ortamını besleyen, farklılıklarla bir arada yaşama hoşgörüsünü ve duyarlılığını geliştiren faaliyetler yürütme görevleri bulunmaktadır. Halkın ihtiyaç ve taleplerinin birinci muhatabı olarak yerel yönetimler, gerekli yetki ve kaynak ile desteklendiği takdirde bu işi başarılı bir şekilde yürütme potansiyeline sahiptirler.

Türkiye’de pek çok ülkeden gelen göçmen gruplara 2011 yılında kitlesel göç ile gelen ve geçici koruma altına alınan Suriyeli göçmenlerin de eklenmesiyle yerel ve merkezi yönetimin yeni bir göçmen politikası izlemesi zorunluluğu doğmuş ve 2013 yılında GİGM kurulmuştur. Sayıları her geçen gün artan göçmenlerin mevcut sisteme entegrasyonlarından sosyal entegrasyonlarının sağlanabilmesi önemlidir. Türkiye’de farklı statülerde sayıları 6 milyona yaklaşan göçmenlerin 1 milyondan fazlası İstanbul’da yaşamaktadır.

Bu çalışma ile süreç yönetiminin ana aktörlerinden biri olan belediyelerin, sundukları hizmetleri ve göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik kültürel faaliyetlerini incelemek, bu faaliyetlerin uyum üzerindeki etkisini belediye yetkilileri perspektifinden ele almak, bu alanda örnek uygulamaların yaygınlaştırılmasını sağlamak, etkin ve yeterli hizmetlerin ortaya çıkması için gerekli önlemleri belirlemek, sosyal uyum konusuna akademik çalışmalar eliyle dikkat çekmek, ilerleyen dönemde ciddi problemlere yol açma potansiyeli olan kültürel ve toplumsal uyum konusunda sürdürülebilirliği olan makul çözümler üretilmesine katkı sunmak hedeflenmiştir.

GİB verilerine göre İstanbul’da bulunan göçmen nüfusun %80’i görüşülen 10 ilçe belediyesi sınırları içinde yaşamaktadır. Görüşmeler, göçmen nüfusun birkaç ilçede, ilçe içerisinde de birkaç mahallede yoğunlaşma eğiliminde olduğunu gös-

termiştir. Yeterince Türkçe bilmeyen ve yerel halk ile iç içe yaşayan göçmenlere yönelik sosyal uyum ve toplumsal kabulü güçlendirecek politikalar geliştirilmediği takdirde, göçmen toplumun marjinalleşme riski artacaktır.

Yapılan görüşmelerde göçmenlerin ikamet ilçesi seçmesinde sırasıyla; iş imkanının fazla olması (sanayi bölgesi ya da kayıt dışı çalışma imkânı), kiraların ucuz olması, ilçeye daha önceden yerleşmiş akrabalarının olması, ilçeyi güvenli bulmaları, gelir durumuna uygun sitelerde yaşamak istemeleri, ilçenin sosyo-ekonomik durumu, ihtiyaçlarına cevap veren kurumların olması, terk edilmiş alanlarda yaşayabilme faktörlerinin etkili olduğu görülmüştür. Esenler ilçesinde olduğu gibi Bazı durumlarda bölgenin hem ikamet ilçesi hem de bir transit ilçe olarak tercih edildiği söylenebilir.

Belediyelerin göçmenler konusunda birbirinden farklı uygulamaları bulunmaktadır. Görüşülen belediyelerden; Bağcılar, Esenyurt, Küçükçekmece, Sultanbeyli, Ümraniye Belediyeleri, ilçelerindeki göçmenlere ait verilerini belli periyotlarla güncellemektedir. Güncelleme çalışmalarında hem saha taramaları yapılmakta hem de belediyeye başvuran göçmenlerin kayıtları kullanılmaktadır. Esenyurt, Sultanbeyli ve Ümraniye Belediyeleri'nde sadece göç hizmetleri birimlerinin görebildiği, göçmenlerin detaylı bilgilerini içeren, belediyenin bilgi sistemine entegre ancak bu alan için özelleştirilmiş bilgi depolama sistemleri kullanılmaktadır. Diğer belediyelerde, belediyenin yerli vatandaşlara hizmet için kullanmakta olduğu yazılım üzerinde bilgilerin saklanarak, göçmen kişi için bir sosyal yardım dosyası oluşturulduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bazı görüşmeciler, göçmenlerin nadir olarak iller arasında fakat sıklıkla ilçeler arasında mobilitelere sahip olduğunu ve güncel verilere ulaşmakta bu nedenle güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. GİB'nin ilçe bazlı göçmen verilerini belediyeler ile paylaşmasının sunulacak hizmetleri planlama noktasında önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Belediyelerin iş birliklerine baktığımızda STK'lar başta olmak üzere birçok kurumla iş birliği yaptıkları görülmektedir. İş birliği yapılan kurumlar arasında kaymakamlık, Türk Kızılay, ilçe milli eğitim müdürlüğü, ilçe sağlık müdürlüğü, ilçe emniyet müdürlüğü, GİB, üniversiteler, MBB bulunmaktadır. Görüşmecilerin iş birliği yapıldığını söyledikleri STK'lar; WALD, SGDD ASAM, İHH, Save The Children, Türkmen Derneği, Mavi Hilal, Ensar Vakfı, Beşir Derneği'dir. Fakat ilçe belediyelerinin kendi aralarında iş birliği ve iletişimlerinin zayıf olduğu, bu iş birliğini sağlayacak kurumların devreye girmesi durumunda birlikte çalışma potansiyelleri olduğu görülmüştür.

Yerel halkın, göçmenler konusunda kaygıları ve şikayetleri bulunmaktadır. Bu durum küçük sürtüşmeler dışında çatışma ya da fiziksel şiddete dönüşmemiş olmakla birlikte, göçmen öğrencilerin okullarda dışlanması, ortak programlarda kadınlara yönelik ayrımcı tavırlar, belediyelere göçmenlerle ilgili çok sayıda şikâyetin

gelmesi gibi hususlar sorunun büyüme riski taşıdığını göstermektedir. Yerel halk ile göçmenler arasında ne tür sorunlar yaşandığı görüşmecilerin beyanları ve vatandaşların belediyelere şikâyetinde buldukları konular üzerinden incelenmiştir. Yerel halkın şikayetleri, göçmenlerin (özellikle Suriyelilerin) merkezi ve yerel kurumlardan yardım aldıklarını, işsizliğe sebep olduklarını, aile planlaması kavramına uzak olduklarını, tüketim alışkanlıklarının farklı olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. İki toplumun bazı kültürel değerlerinin, çalışma ve dinlenme alışkanlıklarının farklı olması, dil sorunu nedeniyle sağlıklı iletişim kuramamaları gibi sebeplerin, yerel toplumun göçmenlere bakış açısını etkilediği görülmektedir.

Göçmenlerin en önemli sorunlarını sıralayan belediye yetkilileri; kayıt dışılık, temel eğitimden yoksunluk, dil yetersizliği, sağlık hizmetlerine erişim, yerleşme, işsizlik, dışlanma ve kültürel farklılık, kamu kurumları ile iletişim konularını en önemli alanlar olarak belirtmiştir.

Genel duruma bakıldığında; belediyelerin finansal kaynak ve yasal dayanak eksikliği nedeniyle birbirinden bağımsız kısa süreli projeler ile göçmenlerin sosyal uyumuna yönelik çalışmalar yürüttükleri, ancak kapsamlı bir planlama ve uzun vadeli hedeflerinin bulunmadığı görülmektedir. Bu durumu açıklamaya çalışan görüşmeciler, göçmenlerin geri gönderilme durumundaki belirsizliğe, göçmen hizmetlerinin bir harcama kalemi olarak gösterilememesine ve bütçe ayırlamamasına, kurumların yol haritasını belirleyecek temel politikaların eksikliğine vurgu yapmışlardır.

Görüşmecilerin ortak kanaati hem merkezi yönetim hem yerel yönetimler için yol haritası çizecek, yerel yönetim faaliyetlerine yasal zemin oluşturacak, genel politikanın eksikliğinin, uygulamadaki istikrarsızlığın başlıca sebeplerinden biri olduğudur. Sosyal uyum politikaları tüm göçmenleri kapsayacak şekilde uygulamaya konmadığında, göçmenler göçün zorluklarıyla baş edebilmek adına bir arada yaşama, sosyal ağlarını güçlü tutma eğiliminde olacaklardır. Bu durum onların uyumunu daha da güçleştirecek ve bu döngü yönetim kademelerinin farklı bir tutum geliştirmesiyle kırılabilecektir.

Seçmene en yakın yönetim kademesi olan belediyelerin seçmenlerin tepkisine yol açacak uygulamalardan kaçındığı anlaşılmaktadır. Yerli halkın, çalışmalarını yakından takip ettiği bu kurumlar, göçmenlere sağlanan hizmetlerin finansal kaynağını vatandaşlara izah etme zorunluluğu hissetmektedir. Bu duruma örnek gösterilebilecek olan Bağcılar Belediyesi göçmen çalışmalarını yürüten Dış İlişkiler Ofisi yetkilileri, hizmetleri belediyenin öz kaynaklarından karşılamak yerine uluslararası yardım kuruluşları ve fon sağlayıcı kurumlardan destek almaktadırlar. Bu desteği alabilmek için projelerini kendileri hazırlayarak kurumlara başvurmakta, vatandaşla hizmetin mali kaynakları hakkında detaylı bilgi paylaşmakta ve belediye görünürliğini minimum seviyede tutmaya gayret göstermektedirler. Diğer belediyelerde de benzer stratejiler geliştirildiği anlaşılmaktadır.

Bu bilgiler ışığında, göçmen çalışmalarında seçmen tepkisini azaltmak adına, belediyelerin sosyal içerme ve toplumsal uyum alanına yoğunlaşması ve çalışmaların şeffaflığı gözetilerek vatandaşın süreç hakkında bilgilendirilmesi uygun bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Göçmenlere insani yardım ulaştırma konusunda kaymakamlıkların, sosyal hizmet il müdürlüklerinin, Kızılay ve AFAD gibi kurumların, belediyelere kıyasla daha aktif faaliyet yürütmekte olduğu görülmektedir. Görüşülen belediyelerin sosyal uyum konusunda son yıllarda daha duyarlı oldukları, uyuma yönelik hizmetlerin sunulmasında STK'ların işbirlikçi olarak önemli bir rol üstlendiği söylenebilir. Çalışmalarda kadın ve çocukların öncelikli olarak ele alındığı ve ihtiyaçlarına cevap verecek hizmetlerin sunulmaya çalışıldığı görülmüştür. Belediyelerin, seçmen tepkisini azaltma adına göçmenlere insani yardımlarda bulunma işini doğrudan yapma yerine, iş birliği yaptıkları sivil organizasyonlar aracılığı ile yapmaları daha etkili olacaktır.

Belediyelerin sosyo-kültürel çalışmalarında yerli halk ve göçmenler, birlikte paylaşımlarda bulunmakta, göçmen gruplar için özel eğitici ve destekleyici faaliyetler yürütülmekte ve genel katılımlı programlara göçmen gruplar davet edilerek katılımları sağlanmaktadır. Dil sorunu göz önünde bulundurulduğunda belediye çalışanlarının bu programları organize etme ve göçmen katılımını teşvik etme süreçlerinde üstün çaba harcadığı görülmektedir. Göçmenlerin organizasyonlara katılım sağlayabilmeleri için tercüman kullanarak davet etmek, ulaşım sorunları için araçlar organize etmek gibi pek çok çaba, ortak paylaşımları artırabilmek için verilmektedir. Kalkınma planları gibi resmî belgelerde yer alan gelişim adımları, uygulamada kendine yer bulabildiğinde Türkiye'deki göçmenlerin yoğun yaşadığı şehirlerimizde marka şehir olma potansiyelini açığa çıkarabilir. Belediyeler sınırlı ekonomik ve yasal imkanlarla geleneksel kalıpları yıkarak, yeni bir belediyeçilik anlayışına doğru evrilmektedir. Bu çabalar yeni bir boyutlar kazanarak, ulusal ve uluslararası iş birlikleri ile güçlendirilerek göçmen gruplar ekonomik, kültürel ve sosyal zenginleşme fırsatı olarak gördüğünde, sosyal içerme daha kolay hale gelecektir.

Yerel yönetimler sosyal içerme ve nihayetinde uyum sürecine etkin bir şekilde katılabilmeleri için kurumsal altyapılarla desteklenmeli, çalışmalarının bir derinlik kazanarak amaca hizmet etmesi için akademik araştırmalar ve çalışmalar artırılmalıdır.

NOT: Bu çalışmada yazarlar arasında, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Adıgüzel Y. (2019) Göç Sosyolojisi, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayıncılık
- Adıgüzel, Y. ve Tekgöz, N. (2019) Türkiye’deki Suriyeliler, Göç Yönetiminde Belediyelerin Rolü, İstanbul: UCLG-MEWA Yayınları
- Akıncı B., Nergiz A. ve Geyik E. (2015) “Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul”, Göç Araştırmaları Dergisi (Temmuz-Aralık 2015), 1 (2): 58-83 <http://www.gam.gov.tr/files/sayi2-2.pdf>
- Aslan Akay, S. (2019) Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Uyguladığı Sosyal Yardım Politikaları, Keçiören Belediyesi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Bilimler Enstitüsü, Göç Yönetimi Anabilim Dalı
- Ayguler, E., Buz, S., ve Guzel, B. (2021). Sosyal uyumun başarılmasının önündeki engeller: Niteliksel bir çalışma. *Journal of Economy Culture and Society*, 63, 339-357.
- Baştürk Ş. (2010) “Uyum”dan “Dışlanmaya: Yirmi Birinci Yüzyılda Göçmenler ve Sosyal Politika. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0 (57): 515-548.
- Berry, J.W. (2013) “Kültürel Açından Çoğulcu Toplumlarda Bir Arada Yaşamak- Kültürlenme ve Çok Kültürlülüğü Anlamak ve Yönetmek”, *İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür*, Derleyen: Berkman Aksu-Koç, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, S.275-286
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Sosyal Politika*, İstanbul: İletişim Yayınları
- DPT (2007) 9. Kalkınma Planı (2007-2013) Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisonu Raporu, Ankara
- Erdoğan, M.M. (2020) *Suriyeliler Barometresi-2020 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*, Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık
- Erdoğan, M.M. (2018) *Uluslararası Göç, Uyum ve Yerel Yönetimler Sempozyumu*, İstanbul: Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları
- Erdoğan, M.M. (2017) *Kopuştan Uyuma Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*, İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları

Erdoğan M.M. (2015) Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

IOM (2021) World Migration Report 2022, Geneva: International Organization for Migration (IOM)

Kaya, A. (2022). Türkiye'de Entegrasyon Tartışmaları: Aktörler ve Roller. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı, 21(Özel Sayı), 335-359. doi:10.46928/iticusbe.1194893

Koçak, O. ve Gündüz, R.D. (2016) Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi, Year 2016, Volume 6, Issue 12, 66-91.

MIPEX (2020) Migrant Integration Policy Index

Öcal, A.T. (2018) Avrupa Birliği'ne Katılım Müzakereleri Sürecinde Türkiye'de Sosyal İçerme Uygulamaları, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 80, Ekim 2018, s. 130-144

RESLOG Türkiye (2020) Türkiye'ye Suriyeli Göç ve Belediye Deneyimleri: Kapsayıcı Sosyal Hizmet Uygulamaları Raporu, Haz: Ayhan Kaya, Ankara: SKL International AB

Sapancalı, F. (2007) Avrupa Birliği'nde Sosyal İçerme Politikaları. Tisk Akademi Dergisi, 2(4): 56-108.

Saygın, S. ve Hasta, D. (2018) Göç, Kültürleşme ve Uyum, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2018; 10(3):312-333 doi: 10.18863/pgy.364115

Seyyar, A. (2013) Küresel Sosyal Politikanın Araçları ve Aktörleri. İçinde Seyyar, A. ve Öz, C. S. (ed), Küreselleşen Dünyada Uluslararası Sosyal Politika, s.39-64. İstanbul: Sakarya Kitabevi

Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017) Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Haziran 2017 21(2): 419-426

Şahin, Ş. (2019) Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Politikaları, İstanbul Sultanbeyli Belediyesi Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tartaroğlu, Ş. (2010) Sosyal Dışlanma: Küreselleşme Perspektifinden Bir

Kavramsallaştırma Çabası, İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları, Sayı 42, 1-14.

TEPAV (2020) Zorunlu Göçmenler için Sosyal Eşitlik: Pandemi Sürecinde Yerel Yönetimlerin ve STK'ların Rolü Raporu, Haz: Cansu Doğanay İlderya Avşar Koyuncu Murat Kenanoğlu Omar Kadkoy Sibel Güven, Ankara:Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)

TMMOB Şehir Plancıları Odası (2017) Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu: Suriyeli Yeni Komşularımız İstanbul Örneği

TÜSES (2021) Kapsayıcı Belediyecilik Ve Göçmenlerin Kamusal Hizmetlere Erişimi: Yerel Politikalar İçin Öneriler Raporu, Haz: Deniz Yüksekler, İstanbul: Türkiye Ekonomik Sosyal Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES)

Wacquant, L. J. D. (1996) The Rise of Advanced Marginality: Notes on Its Nature and Implications, Acta Sociologica Vol. 39, No. 2 (1996), Pp. 121-139

Woods, A. Ve Kayalı, N. (2017) Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul'daki Yerel Yönetimlerin Rolü, İstanbul: İstanbul Politikalar Merkezi (İPM)

Yanar, B. (2019) Yerel Yönetimlerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Bölge Planlama Programı.

Yılmaz, Z. (2021) Yerel Yönetimlerin Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikaları: Ankara Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Yanar, B ve Erkut, G. (2020) Belediyelerin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikaları: İstanbul Örneği Şehir ve Medeniyet Dergisi Journal of City and Civilization , Cilt 6, Sayı 12, s.189-214

Yerlikaya, H. ve Koçancı, M. (2018) Bir Sosyal Politika Sabiti Olarak Sosyal İçerme: Avrupa Birliği'nin Sosyal İçerme Stratejileri Üzerine Bir İnceleme, Sosyal Politika ve Çalışma İlişkilerinde Güncel Sorunlar, Ed.: M. Kaan Namal, s.73-104, Ankara: Gazi Kitabevi

Yin, R. K. (2009) Case Study Research: Design and Methods (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications